

Ljubljana, 28./X. 1921. — I./1.

DRŽAVNA
LIGESKA KNJIZNICA
V LJUBLJANI

Emil D. Stefanović
lastnik in odgovorni urednik.

Smernice „Delavskih Novic“.

Z naporom svobodoljubnih razredov in narodov so se zlomila absolutistična carstva in Jugoslovani so se osvobodili avstrijskega imperijalizma.

Ali jugoslovansko meščanstvo ni bilo niti idejno niti organizatorično pripravljeno na ta nagli preobrat. Zgubilo je glavo ter se zaletavalo od ene utopije k drugi, gubeč izpred oči bodoče interese cele nacije, a besno hlepeč po povečanju med vojno z lahkoto nagrabiljenega verižniškega kapitala.

Ko je meščanstvo pograbilo vso oblast v svoje roke, ni dovolj premišljevalo o interesih širokih delavskih mas delavca, kmeta in inteligenta, dasiravno so delavne mase v svetovnem klanju največ žrtvovale.

Vso oblast je držalo v rokali par ljudi okolo »Narodnega Veča«, ki ni smatralo potrebno, da skliče slovenski deželni zbor in vsaj konsultira široke mase naroda o tolikih, važnih vprašanjih, ki so bila na dnevnem redu.

Ta reakcionarna politika »Narodnega Veča« se že danes po dveh letih bridko maščuje. Boječ se konsultirati široke mase in jim dati pravico kontrole in sodelovanja pri upravi in zakonodaji, so oblastniki več ko dve leti v od nikogar izvoljenem »Narodnem Predstavnstvu« mlatili prazno slamo in zavlačevali rešitev najvažnejših političnih vprašanj.

Tudi ta reakcionarna politika ima vedno hujše posledice.

Kapital, verižniki in špekulanti, je v tem zmedenem času besnel in sesal kri delavskim, kmečkim in intelektualnim masam.

Na vodilnih mestih se je razvila prava pravcata bizantinska in hofratovska korupcija, koristolovstvo, špekulacije in umazane afere.

Med delavnim ljudstvom pa je nezadovoljnost, ki se je po prevratu podela, nadajoč se boljšega režima v novi državi, vskipela z novo močjo.

Naraščajoča, neznosna draginja — vir špekulativnem obogatitju verižniškega kapitala — valutna reforma, zamenjava novca, indirektni davki, razruša promet itd., pa je prillilo ogenj v kipeči plamen ljudske nezadovoljnosti.

Rahlo upanje je še lebdelo v srcu razočaranih mas: *Konstituenta* naj bi konsolidirala razmere in rešila pereča vprašanja politična, socijalna in gospodarska.

In ljudstvo je pohitelo v volitve izražajoč svojo nezadovoljnost z glasovanjem za opozicijske leve stranke. Čez pol milijona glasov je padlo v škatlje Radičeve republikanske seljačke, zemljeradničke, republikanske, socijalistične in komunistične stranke.

Ali upi in nade širokih, izkoriščenih mas v rešitev potom konstituante se niso uresničili.

Konstituenta se je v svoji večini sama odrekla suverenosti ter zaprla vrata večini izvoljenim poslancem hrvaškega ljudstva.

Mesto okrepitve narodnega edinstva, se je pojavil še hujši ustavni boj, se je razpasla plemenska in verska nestrpnost, gospodarstvo in narodne finance so se še bolj razmajale.

Pojavili so se utopistični ispadi anarhističnih pojedincev, ki so hoteli s političnimi umori narediti konec pritisku vladajočih in bedi izkoriščenih.

V svoji zmedenosti je gosposka posegla po izjemnih sredstvih in zakonih. Tako je izglasovan od belgrajske konstituante zakon o zaščiti države, ki stavlja državljane izven zakona in ustave.

Ali z bajonetom se do sedaj v zgodovini še ni nikdar za dolgo odpravila beda in nezadovoljnost mas!

Tako so postale velike mase delavcev in kmetov brezpravne, brez vodstva in organizacije; izročene na milost in nemilost osveti nepreračunjenih in zagriženih nasprotnikov.

Med tem pa reakcija doma in v sosedstvu drzno dviga glavo ter počenja ugrožati vse pridobitve poslednjih treh let, za katere so mase prenesle toliko žrtev.

V takem političnem položaju bodo »Delavske Novice« v trdnem prepričanju, da je svetovni nazor in ideje katero zastopajo v interesu ogromne večine ljudstva — zastopale v prvi vrsti sledeče zahteve:

Boj reakciji!

Izhajajoč iz generacije in razreda, ki je dejansko doprinesel največ žrtev za osvoboditve Slovencev, Hrvatov in Srbov izpod tujega imperijalizma, in naslanjajoč se na interese delavnega ljudstva, ki edino more rešiti naš narodni problem in ustvariti interesni jugoslovanskega ljudstva odgovarjajočo državno obliko, bomo neustrašeno branili idejo osvoboditve in ujedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev proti dvigajoči se reakciji, ki dela direktno in indirektno za restavracijo monarhistične srednje in vzhodne Evrope, za restavracijo, ki bi uničila vse plodove ogromnih žrtev delavskih narodov in bi pomenila pogubo in propast Evrope.

Kajti vsakemu je jasno, da bi monarhistična reakcija v srednji Evropi in Rusiji neizogibno vzpostavila tudi bivšo avstro-ogrsko monarhijo z vsemi usodepolnimi posledicami delovnih ljudstev.

Prijateljstvo in mir z vsemi narodi!

Za narod, ki se je komaj izvil iz najtežjih spon robstva, ki je še nerazvit in majhen, je *conditio sine qua non* obstanka: da sklene mir in živi v prijateljstvu z vsemi velikimi narodi in sosedi, a manjšim in slabejšim sosedom ter svojim narodnim manjšinam, da dá isto pravo svobodne samoodločbe, ki jo zaliteva sam zase. Jugoslavija je najvažnejši faktor na Balkanu. Balkan je bil od nekdanj vulkan revolucij in vojn. Vojna imperijalistične Grške proti turškemu osvobodilnemu gibanju je ogromna nevarnost za novo vojno na Balkanu in v Evropi sploh. Kajti prepričani smo, da bo edino *federacija balkanskih delovnih narodov* za vedno napravila konec bratomornim vojnem na Balkanu in bližnjem vzhodu.

Moderna demokracija.

Proti laži-demokratizmu oduškega, neproduktivnega in špekulativnega kapitala ter proti njegovim podrepnikom, bomo dosledno branili ideje stvarne, moderne demokracije delovnega ljudstva.

Dobro vedoč, da ustavne svobode, za katere se borimo: svoboda prepričanja, tiska in zbiranja itd. ostanejo samo na papirju, ako se delovno ljudstvo s svojo zavednostjo in organizacijo ne postavi v njihovo obrambo, bomo kuzali pota k strnjenju vsega delovnega ljudstva v državi v enotno fronto za zaščito svojih pravic.

Absolutistični centralizem in samoupravni federalizem.

Tri leta centralistične uprave so najširšim plastem naroda pokazala nevdržnost današnjega centralizma. Centralizem se danes vzdržuje na površju edino-le vsled razpaljenih šovinističnih strasti, ki jih podžiga plemenska in verska mržnja. Centralizem je v treh letih svojega obstoja podal dovolj dokazov za to, da je uničil v naši državi vse pridobitve civilizacije in demokracije. Uničil je samoupravo ljudstva v pokrajini, okraju in občini in uvedel režim, ki postane lahko usodepoln za delovni narod, ker ga neprestano tira v vojne avanture in črno reakcijo, ker neti plemensko in versko nestrpnost ter na ta način odvaža velik del ljudske energije od borbe za svoje razredne koristi in pripravlja tla medsebojnim sporom in vojnem.

Federativno načelo samouprave ljudstva je prodrlo v vseh modernih državah, in centralistični absolutizem se maje celo v polciviliziranih, kolonialnih deželah. To načelo pa naj se nikar ne enači z zahtevami po zgodovinski ali verski razdelitvi samoupravnih pokrajin, ki hočejo pod to krinko vzpostaviti fevdalno gospodstvo-konservativnih razredov.

Revizija ustave.

Klic po reviziji ustave ostane glas vpijočega v puščavi, če se ljudstvo ne strne v močne organizacije, ki bodo edino poročstvo za uresničeno in popolno ustvaritev federativne samouprave. Edini faktor, ki naj ustvari ta načela, je delovno ljudstvo, ki pa je danes razcepljeno v nebroj političnih, gospodarskih in strokovnih skupin, ki se glodajo med seboj, mesto da bi se strnile v močno, enotno fronto.

Podružabljenje produkcije.

Revni kmetje, ročni in duševni delavci tvorijo ogromno večino prebivalstva v naši deželi, nimajo pa skoraj nobenega vpliva na upravo države in narodnega gospodarstva. Vsa produkcija v mestih in na polju je delo njih rok, a vendar o bogastvu, ki ga ustvarjajo odločujejo drugi, ki so bolj zavedni in organizirani. In to bo trajalo tako dolgo, dokler se najvažnejša proizvodna sredstva ne podružabijo v interesu celega naroda.

Ali podružabljenje najvažnejših proizvodnih sredstev je dolgotrajen, težaven proces, ter zahteva predvsem popolno osamosvojitve delavnega ljudstva na vseh poljih družabnega in gospodarskega življenja potom njegovih organizacij.

„DELAVSKE NOVICE“ izhajajo vsak petek.

Uredništvo in upravništvo: Turjaški trg 2.

Letna naročnina	96 K
mesečna naročnina	8 K

Posamezna številka 2 K.

DRŽAVNA
LIGESKA KNJIZNICA
V LJUBLJANI

Proti anarhizmu.

Pot anarhizma, ki hoče preko noči z individualnimi akcijami preurediti družbo, je najnevarnejša in pogubonosnejša pot za delavno ljudstvo. Na to pot vas tirajo samo sovražniki in izkoriščevalci.

Le potom svojih močnih organizacij na vseh poljih družabnega, gospodarskega in kulturnega življenja si bo delovno ljudstvo mest in vasi zboljšalo življenske pogoje in se končno osamosvojilo.

Kontrola nad veleprodukcijo.

Na poti k osamosvojitvi delavcev in poljedelcev je treba izvajati delavsko kontrolo nad veleprodukcijo, ki je v eminentnem interesu razrušenega narodnega gospodarstva. To kontrolo morejo izvajati in vršiti samo organizacije, ki bi obsegale celokupno delavstvo, ki je danes razcepljeno na 5 političnih frakcij. Obstoj teh mnogoštevilnih frakcij dokazuje globoko politično krizo, ki jo preživljajo danes jugoslovanske delavske množice.

Ali ni dyoma, da bo delavstvo iz te krize izšlo zavednejše in zato močnejše, kot je bilo poprej. Ono mora iskati in najti pota do

institucij, ki bodo združevale vse politične struje delavcev in poljedelcev v Jugoslaviji.

Prvi korak v boju za take institucije je

združitev vseh strokovnih organizacij

in pa

enotnost gospodarskih, produktivnih in konsumnih zadrug.

Strokovne organizacije kot bojne gospodarske organizacije delavstva imajo zlasti danes popolnoma enake interese, neglede na različne politične frakcije, ki jih je rodila globoka socialnoekonomska kriza SHS.

A enaki interesi zahtevajo tudi enotno organizacijo.

Delavec je napram delodajalcu brez moči, dokler se ne združi v svojo delavsko-strokovno zvezo. V srednjem veku so mojstri načelovali in vodili razna društva svojih pomočnikov. Nekaj sličnega opazujemo tudi danes, ko se je posrečilo delodajalcem, da so potom svojih političnih strank strokovno organizirali nezavedne delojemalce.

In dočim so delodajalci strokovno organizirani v enotni zvezi, slovenskih, hrvaških in srbskih podjetnikov, bankirjev in trgovcev, so delojemalci razbiti v 5—6, da še več strokovnih organizacij izmed katerih je vsaka poedina samo privesek politične stranke, tako da je v vsakem podjetju, v vsaki tovarni po več majhnih strokovnih organizacij, ki si druga drugi mečejo polena pod noge in slabe odporno silo delavstva.

Te zločine nad delavstvom mora delavstvo samo onemogočiti s tem, da povsod zahteva

enotne, nevtralne, strokovne organizacije.

Še tako dobra socialna zakonodaja ostane samo na papirju, če ni močnih in enotnih strokovnih organizacij, ki pisane zakone izpreme in dejstvo.

Mali kmetje, poljski delavci.

vi ste največ trpeli v vojni in še trpite na njeni posledici — **velikanski draginji**. Vaša rešitev je edino v najtesnejši zvezi z delavstvom v mestih, ker imate skupnega sovražnika: **oderuški kapital**. Agenti oderuškega kapitala hodijo med vas in vas prepričujejo, da so vaši interesi nasprotni interesom mestnega delavstva. Ali vsakemu je jasno, da delavec brez kmeta in kmet brez delavca ne moreta živeti.

Delavec ima največji interes na tem, da se reši **agrarno vprašanje** tako, da bo zemlja v resnici v rokah tistega, ki jo obdeluje, ne pa v rokah veleposestnikov, velikih gruntarjev, fabrikantov, bankirjev itd.

V interesu delavca je tudi, da se kmetje organizirajo v **zadrage**, ker zadrage lahko uspešno konkurirajo z oderuškim in špekulativnim kapitalom, ki izkorišča v enaki meri delavca in kmeta.

Zgodovina zadnjih let je pokazala, kaj premoreta delavec in kmet, če se tesno združita. V strelskih jarkih sta delavec in kmet enako trpela in se kot en mož uprla nadaljnjemu prelivanju krvi in medsebojnemu klanju ter sta z združenimi močmi porušila srednje in vzhodno-evropejske reakcionarne monarhije.

Ogromni neposredni davki enako teže kmeta, ki jih mora plačevati in delavca, ki mu draže živila itd.

Delavci in kmetje, združite se!

Mogočna zveza duševnih in ročnih delavcev v mestu in na vasi bo prerodila ne samo naš narod, temveč celokupno človeštvo. Kajti v času imperijalizma, svetovnih vojn, splošnega obubožanja množic — **je interes vseh delavcev in revnih kmetov celega sveta isti**: boriti se proti vojnem, proti oderušemu kapitalu, za mir, bratstvo, svobodo in enakost narodov in za resnično demokratizacijo celokupnega gospodarstva.

Kriza srbske radikalne stranke.

Srbska radikalna stranka ima za seboj slavno zgodovino. Ustanovitelji stranke, Pašić, Protić in dr. so bili učenci srbskega socialista in bojovníka za demokratsko svobodo Svetozara Markovića. Stranka je več kot tri desetletja vodila odločni boj proti absolutizmu v Srbiji pod dinastijo Obrenovićev, absolutizmu, ki so ga podpirale srbska naprednjaška in liberalna stranka — danes sestavni del jugosl. demokratske stranke.

Današnji demokratje — srbski naprednjaki so nekdanji vodili politiko s sličnimi sredstvi našilja proti radikalnem, ki so se takrat celo posluževali rudeče zastave in se zvali »Komunci«,

kot je vodil današnji radikalno-demokratski blok proti opoziciji. Pašić in Protić sta bila v takratnem političnem boju večkrat izgnana, obsojena in celo v zaporu.

G. S. Protić se ne strinja s politiko radikalno-demokratskega bloka odkar je začela zasedavati ustavotvorna skupščina. Zaradi reakcionarnega poslovnika on tudi ni prisegel, niti se je do sedaj udeleževal skupštinskih sej.

Vendar je bila njegova opozicija do sedaj več ali manj pasivna, opazujejoča. Samo parkrat je zelo energično izstopil. Znan je njegov poziv na radikalne poslance ob priliki razprave o glasoviti »Obznani«. On jih je pozval,

da glasujejo proti »Obznani« in zagrozil, da v nasprotnem slučaju izstopi iz stranke. Samo par radikalnih poslancev je v resnici glasovalo proti.

Sedaj je začel z aktivno opozicijo. Prvi korak je bil publikovanje proglašenja, ki ga prinašamo v celoti.

Proglas Stojana Protića.

»15. oktobra bo izšel nov dnevnik »Radikal« pod uredništvom poslanca g. dr. Mončila Ivanića. Lastnik lista je podpisani (St. M. Protić). Pravce lista bo določal december meseca lanskega leta sklenjeni program radikalne stranke, ki ga bosta objašnjevata in razvijala podpisana v člankih in razpravah. V tem oziru naglašamo še posebej, da bo list posvečal posebno pozornost točki 5. programa, ki govori o razvoju kmetijstva, ki pa je v programu ostala brez posebnega komentarja, čeprav se nahajajo v ostalih programnih točkah koristne opazke, tičeče se položaja in razvoja kmetijstva in kmetov.

Po našem mnenju je naša radikalna stranka ta program zapustila in krenila na pot, ki vodi državo in stranko v reakcijo. To je prisililo, da koraka skupno s stranko, ki se imenuje demokratsko, ki pa ni ne demokratska in ne svobodoumna, ker ima docela pogrešne pojme o redu v državi, o državnih upravi in o državljski svobodi.

Odstop od strankinega programa je rodil doslej ta žalosten rezultat, da je morala radikalna stranka zatajiti svoje dete, namreč ustavo od l. 1888., namesto da jo izpopolni, na drugi strani pa se je vpregla v voz tiste politike, ki ustvarja in vzdržuje nezno in neprilodno razmerje med brati Srbi z ene in Hrvati in Slovenci z druge strani. Ta politika se mora posluževati sredstev najhujšega reakcionarstva, da se obdrži na vladi.

Letos sprejeta ustava ne more osigurati dobre državne uprave in ne ustvarja podlage za dobre in pravilne odnose med tremi plemeni našega naroda. Ustavotvorci sami so ustavo poteptali že čez mesec dni. Sprejeli so resolucijo, katero so imenovali »zakon«, ki daje vladi ali bolje rečeno ministru notranjih zadev tako oblast, kakoršne nima noben minister v nobeni ustavni državi Evrope. Ta resolucija krši najbolj bistvene dele ustave (čl. 71. in 72.) in **doživeli smo unikum, da je taista narodna skupščina, ki je sprejela ustavo, po preteku komaj enega meseca anulirala z neko resolucijo mandate nad 50 poslancev, katere je ona sama prejela v svojo sredo, ki so skupno ž njo sklepali o tej ustavi in katerim je ona priznala in verificirala poslanske mandate!**

Namesto obetanege reda smo dobili po sprejemu ustave atentat na vladarja, uboj ministra, poslabšanje težkega finančnega položaja namesto poboljšanja, upor v Stari Srbiji, komitase kot čuvarje javnega miru in reda, nove policijske naredbe kot propustnice za potovanje po celi državi, cenzuro za časnike (celo za »koledarje«), prepoved listov in prepis med sedanjimi in bivšimi ministri in sodniki, ali je vse to ustavno ali ne! — Ene komuniste zapirajo, drugi pa dobivajo potna dovoljenja od prijateljev ministra notranjih zadev, atentatorji in ubijalci pa, ki so jih zasačili na delu, še do danes niso niti toženi niti sojeni.

Po našem prepričanju je napravila radikalna stranka usodepolno napako, ker je žrtvovala svojo svobodo in se zvezala z demokratsko stranko, ki je po njenem sedanjem sestavu in pod takim vodstvom absolutno nesposobna za vsako delo v državi in ki vsak dan bolj razkrajja državno upravo. V tej zvezi radikalna stranka ne le da ne more nič pomagati, ampak sama čim globlje pada in škoduje državi.

Oni, ki so zapeljali radikalno stranko na to pot, bodo nosili odgovornost pred zgodovino, ki jim bo rekla: **Kako je bilo, mogoče, da isti ljudje, ki so gradili v Zenevi kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev daleč od svojih tovarišev v vladi in od vladarja, ki so tam sklenili ono čudo treh vlad in dveh držav kot izraz narodnega in državnega edinstva, sedaj proglašajo za separatizem avtonomijo in federacije, torej baš to, kar smatra ves pameten svet v celi Evropi in Ameriki za državno edinstvo in eno državo?**

Radikalni stranki bje zadnja minuta dvanajste ure, da se iztrga in da krene na stara pota narodne in svobodoumne stranke, katere sveta naloga je, da osvobodi in uedini očetnjavo vsega našega naroda, da zbere okrog sebe vse res svobodoumne in narodne elemente in postane njih jedro, da ž njimi skupaj zasnuje državi novo življenje, da mlado kraljevino izvleče iz blata reakcionarstva, upravnega razkroja, finančnega nereda in razsula in jo pripelje na pot napredka in svobode.

Reviziji ustave bi se bilo mogoče izogniti ali pa bi se jo bilo dalo odgoditi na poznejši čas, če bi bili poslušali nasvete na prvem mestu podpisanega (St. M. Protića) pri glasovanju v generalni debati. Te so pa lahko miselno odbili z izgovorom, da je mogoče ustavo lahko izpremeniti, samo če jo enkrat in to kar najhitreje imamo. Sedaj pa isti ljudje, ki so s svojim nepremišljenim delom sami postavili na dnevni red revizijo ustave, kriče: »Ne tako hitro; ustave nismo niti prav vpeljali, pa jo že hočete spremeniti!«

Ni se treba varati in zakopavati glave v pesek: Revizija ustave je bila postavljena na dnevni red že 28. jun. t. l. — istega dne, ko je bila sprejeta vidovdanska ustava. Revizijo zahteva neizogibno in čim hitreje dobra državna uprava in zdravo razmerje v državi med Srbi, Hrvati in Slovenci. Kolikor prej to uvidimo, toliko lažja in naravnejša bo revizija, brez stresljev. Brez tega pa bo srbsko-muslimanski blok, ki bi se bil vsled pametnega dela demokratskega in muslimanskega časopisja skoraj izpremenil v čisto srbski blok, izzval hrvaški in slovenski blok in historične tradicije Vidovega dne v druge historične tradicije.

Tudi državna uprava bo padala vedno nižje in nižje, dokler ne bo mogoče vse skupaj prepoznati.

Cudno je to, da so ravno tisti, ki so druge grajali zaradi zgodovinskih tradicij, ravno na Vidov dan zapustili službo božjo, ki se je služila ta dan v spomin za narodno svobodo padlih junakov, samo da so mogli glasovati na ta historičen dan za slabo ustavo, ki je nosila že v sebi kal revizije.

Stojan Protić o social-demokratih.

Pod tem naslovom piše Stojan Protić v 3. številki svojega lista »Radikal« med drugim sledeče:

»Mesto da nemški socialisti s svojo ogromno silo, ki so jo imeli, v zvezi z meščanskim svobodoljubnim elementom delajo in izvajajo svobodoumno politiko, ustavno-parlamentarno podlago v svoji državi, so nesrečno »z ekonomskega stalšča« in »v interesu delavcev« podpirali neustavne in reakcionarne elemente, in dobili pečat junkersko-židovskega oziroma brzega kapitalističnega razvoja v Nemčiji, ki jim je stvoril tudi popolno kapitalistično-junkersko ideologijo. In ta ideologija jih je potem privedla do onega sramotnega sklepa dne 4. avgusta 1914. leta, ki se tako zelo razlikuje od nekdanjega njihovega zadržanja in ki je tako zelo in nesrečno osra-

motil ves socializem in socialistično gibanje Nemčije, ko so socialisti popolnoma sprejeli ideologijo Viljema in njegovega glavnega štaba. — — — »Znano je, da je imel samo stari Mehring, (in Roza Luxemburg, op. ur.) ki je izšel iz Lasalovega kroga, pogum in zavednost, da je takoj po 4. avg. javno povedal tudi pred svojimi angleškimi političnimi prijatelji to priznanje: »mi, nemški socialisti smo se osramotili, nič ne pomagamo, to se mora priznati!« Drugi so prihajali do tega šele po Marni!« — — —

— — — »Tudi naši socialisti, se razume samo po sebi, trpe na tem, in sicer še v mnogo večji meri. In zato ni čudno, da jih vidite čisto ne v družbi s svobodoljubnimi meščanskimi elementi in ne v bojni fronti za uspešno demokratizacijo državnih

institucij, ampak z reakcionarnimi elementi, ki se kinčajo z demokrat-skimi naslovi, predstavniki sedanje socijalne pravičnosti in boritelji za edinstvo in močne politične edince, ki bodo pripomogle k čim hitrejšemu uspehu socijalističnega gibanja. —

— »Po prvih korakih izza osvobodjenja, ko so imeli tu pa tam še pametno in modro gesto in ko so nekoliko pomogli v teh dnevih, so krenili zelo hitro in v velikem delu ravnali na ono stran, od kjer je pihala šapa reakcije, ki so jo tudi sami podpirali. In niti vedoči, niti poznavajoči bistva politične borbe, niti podlage za resnično politično svobodo in svobodno državno ureditev, so združeni s političnimi prečanskimi ignoranti, ki so bili vrhu tega tudi zelo slabega značaja, podpirali na eni strani reakcijo, na drugi pa anarhijo in postali na ta način orodje reakcije in orodje rušenja svoje lastne stranke.

Ko so vsled takega njihovega dela zavladovali v socijalistični stranki komunisti in je prišla socijalistična stranka pod vodstvo in kontrolo komunistov, so se tudi sami pričeli malo metamorfozirati in postajati komunisti, kakor je delal sedanji socijalistični junak g. Živko Topalović, ki je od Krfa do danes preživel že toliko metamorfoz.

Ko je vsled »Obznane« in takozvanega »zakona o zaščiti države« dobil komunistični pokret udarec, so dobili socijalisti v roke vse dobrine, — ki so jim jih komunisti vzeli vsled njihovih pogrškov, s popolno pravilno evolucijo njihove stranke same.

Ko so tako dobili svoja prava nazaj, so socijalisti obnovili stare svoje »Radniške novine«, ki so bile postale prej — komunistične. In takrat je imel pri njih prvo besedo gospod Živko Topalović, ki je objavil oni znani svoj komunistični razgovor z ministrom za notranje zadeve, go-

spodom Svetožarom Pribičevićem in zato, naravno, g. Topalovića ni niti glava zaboleta.

In kako so sedaj izpremenili te nove, socijalistične »Radniške Novine«! Tako da, če jih danes človek vzame v roke, in ne pogleda dobro na naslov, pride brezdvomno do zaključka, da čita — »Demokracijo« (glasilo demokratov, op. ur.). Res, da je sedaj nekaj časa v njih rubrika »Proti izkoriščevalcem«, ali ta rubrika je vedno tiskana z majhnimi črkami, in takoj za to rubriko, dobro tiskano, so članki proti Stojanu Protiću in separatistom, ki so, kakor so »dvorni čuvaji in navdušeni monarhisti«. Tu je g. Živko Topalović (S. R. N., 223 št., 18. tm.) sledeče napisal: »Moj dragi, kakor pravi on, družba z Radićem pomenja razbijanje nacionalnega edinstva Jugoslovane«, ki pa se na veselje g. Topaloviću, vendar ne bo razbilo, ker bo smisel teh dogodkov samih »bankrotstvo brezsmiselnosti in ne sodobne politike separatistov.«

Ko človek čita ta g. Topalovićev članek v socijalističnih »Radniških Novinah«, ga mora obiti stud in misel: pa, Boga mi, »Republika« ni daleč od resnice, če pravi, da so te »Radniške Novine« — »policijske«. — — — »Da ljudje tako pišejo in da vendar verujejo, da se bore »proti izkoriščevalcem« in policijskemu sistemu, morajo imeti v sebi precejšnjo mero gluposti, ki jo pa, v njihovem interesu vendar ne morejo predpostavljati. Ali če pa ni to, potem morajo imeti precejšnjo dozo ničvrednosti.

Mi obžalujemo v splošnem interesu in samo po sebi je razumljivo, v korist delavcev in pravičnega delavskega razvoja, da taki individui a la Topalović in njegova družba vodijo in zavajajo delavce, ter jih tirajo na pot reakcije in ovirajo njihovo intelektualno in materijalno razvijanje.

Glavna sodna obravnava proti atentatorjem na Draškovića.

(Po »Obzoru«)

Razprava proti udeležnikom pri atentatu na Draškovića se je končala 19. tm. Samo obsodba mora biti še izvršena.

Obširno o celi razpravi ne moremo pisati, ker nam ne pripušča prostor. Podali bomo samo najvažnejše od cele razprave.

Atentator sam — Alija-Alijačić je odgovoril na vprašanje, če se čuti krivega, da se kot komunist ne čuti krivega, ampak samo kot človek, ker je vzel družini očeta. Pravi, da na misel atentata je prišel sam brez vsakega nagovarjanja, ker je bil prepričan, da bo s tem atentatom končana doba »Obznane«, ki je postavila komuniste izven zakona. — Pred vojno je bil neorganiziran socijalni demokrat, potem pa je razočaran nad Scheidemannovo politiko vstopil v komunistično stranko. Na vse navzoče je napravil vtis človeka s trdim značajem in močno voljo, pripravljen, da prenese za svoj ideal vsako žrtev.

Glavni udeležnik na atentatu Rodoljub Čolaković se tudi ne čuti krivega, ker je kot komunist izvršil samo svojo dolžnost. Zanimava, da bi bile v komunistični stranki kake teroristične organizacije; on je sam prišel na to misel, da se bo uknila »Obznana«, ki je vzela proletarijatu vse pravice, če se izvrši atentat na njenega pokretača — Draškovića. Pred vojno je bil jugoslovanski nacionalist, potem je pa razočaran nad nastalimi razmerami vstopil v komunistično stranko.

Po zaslišanju vseh obtožencev; Alije-Alijačića, Čolakovića, Lopandića, Marinkovića, Petrovića in Ivanovića je še enkrat državni pravdnik ostro obsojal obtožence in zahteval za nje najhujšo kazen. Za prve tri zahteva smrt na vešalih.

Potem je nastopil zagovornik obtožencev dr. Politeo, ki je pričel svoj govor s tem, da je komunizem daleč od vsake perfidije, kakor je prejšnji dan trdil državni odvetnik.

spodom Svetožarom Pribičevićem in zato, naravno, g. Topalovića ni niti glava zaboleta.

In kako so sedaj izpremenili te nove, socijalistične »Radniške Novine«! Tako da, če jih danes človek vzame v roke, in ne pogleda dobro na naslov, pride brezdvomno do zaključka, da čita — »Demokracijo« (glasilo demokratov, op. ur.). Res, da je sedaj nekaj časa v njih rubrika »Proti izkoriščevalcem«, ali ta rubrika je vedno tiskana z majhnimi črkami, in takoj za to rubriko, dobro tiskano, so članki proti Stojanu Protiću in separatistom, ki so, kakor so »dvorni čuvaji in navdušeni monarhisti«. Tu je g. Živko Topalović (S. R. N., 223 št., 18. tm.) sledeče napisal: »Moj dragi, kakor pravi on, družba z Radićem pomenja razbijanje nacionalnega edinstva Jugoslovane«, ki pa se na veselje g. Topaloviću, vendar ne bo razbilo, ker bo smisel teh dogodkov samih »bankrotstvo brezsmiselnosti in ne sodobne politike separatistov.«

Ko človek čita ta g. Topalovićev članek v socijalističnih »Radniških Novinah«, ga mora obiti stud in misel: pa, Boga mi, »Republika« ni daleč od resnice, če pravi, da so te »Radniške Novine« — »policijske«. — — — »Da ljudje tako pišejo in da vendar verujejo, da se bore »proti izkoriščevalcem« in policijskemu sistemu, morajo imeti v sebi precejšnjo mero gluposti, ki jo pa, v njihovem interesu vendar ne morejo predpostavljati. Ali če pa ni to, potem morajo imeti precejšnjo dozo ničvrednosti.

Mi obžalujemo v splošnem interesu in samo po sebi je razumljivo, v korist delavcev in pravičnega delavskega razvoja, da taki individui a la Topalović in njegova družba vodijo in zavajajo delavce, ter jih tirajo na pot reakcije in ovirajo njihovo intelektualno in materijalno razvijanje.

ki isto tako hitro širi svoje nauke med najširšimi ljudskimi sloji kakor nekdanja krščanska vera.

Obema je odgovoril državni odvetnik, ki je vztrajal na prejšnjih svojih trditvah in zahtevi po neusmiljeni kazni, ki naj bo svaričen vzgled vsej mladini. »Te mladiče ni dovela na obtožni klopi »Obznana«, ampak komunistična mentaliteta.«

Njemu je odgovoril branitelj dr. Walter, ki je pobijal vse trditve državnega odvetnika.

Potem je pozval predsednik obravnave, dr. Vajić Čolakovića, da on kot zadnji pripomni kako besedo v svojo obrambo.

Čolaković pravi, da ne bo reagiral na trditve državnega odvetnika o njegovi osebi in komunistični stranki, ampak pripomni samo to, da so njegove obdolžitve težke in neupravičene. Potem je na kratko dokazoval potrebnost komunizma pri nas. Izjavil je, da je komunistična stranka proti vsaki individualni akciji. Oni so se odtegnili disciplini stranke in po-

polnoma na svojo roko podvzeli čin, s katerim so mislili odstraniti »Obznano«, ker je ta preprečila nadaljni razvoj ideje, ki so se ji posvetili. On je za socijalno revolucijo, ki ni kaos, ampak edini način, da pridemo iz današnjega neznosnega družabnega reda, edina pot, po kateri bo došel človek do onih pravic, ki mu gredo kot človeku. Svoj govor je končal s klicem: »Živela socijalna revolucija!«

Ker ostali obtoženci niso imeli nič pripomniti, je predsednik razglasil ob 1 uri 10 minut, da je razprava končana in da se bo dan, ko se razglasi obsodba naznanil naknadno.

»Obzor« piše: »Mir, popolen mir, ki je neprestano lebdel na obrazih obtožencev, jih ni zapustil niti sedaj, kljub težki obsodbi, ki se ima izreči nad njimi. Ravnodušni so zapustili dvorano, kakor do sedaj, z nekim kljubovalnim izrazom v očeh: Pa kaj! — — — — —«

Mednarodno delavsko gibanje.

Kongres italijanske socijalistične stranke.

10. t. m. se je v Milanu otvoril kongres socijalistične stranke. Januarja meseca, tega leta se je vršil v Livornu kongres, tedaj še ujedinjenih socijalistov. Glavno sporno vprašanje livornskega kongresa je bilo, če italijanska socijalistična stranka izključi iz svojih vrst reformiste in vstopi v III. internacionalo. Zmagala je struja, da ostane stranka edina in ne vrže iz svoje srede reformistov. Leva grupa stranke, ki je dobila okrog 60.000 glasov je zato zapustila socijalistično stranko in ustanovila komunistično stranko Italije (sekcija III. internacionala). Ali socijalistična stranka ni delala edino. Začela so se v njej še večja trenja in v teku devetih mesecev so se razvile v stranki štiri struje, to so maksimalistična, centristična in reformistična. Maksimalisti so za izključitev reformistov iz stranke, ki naj se pa vsled tega ne cepi, levi maksimalisti so za takojšnjo priključitev k ujedinjeni komunistični stranki Italije, centristi in reformisti so za edinstvo socijalistične stranke, ki naj po sklenjeni pogodbi s fašisti vstopi v vladu, da zopet vzpostavi legalnost, kršeno po fašistovskih in kraljevih gardah.

Če vemo za vse te struje, ki so se začele boriti med seboj v stranki, si lahko razlagamo vso hrupnost milanskega kongresa. Vse struje so poslale v boj svoje najboljše moči; maksimalisti — Baratonu, levi maksimalisti — moskovskega romarja Maffija, centristi — Alessandrija in reformisti — Turattija in Trevesa. Na kongresu so bile dalje zastopane komunistične stranke Italije, Francije, Belgije, Nemčije, Poljske in Rusije.

Zastopnik maksimalistov — Baratonu je govoril za najstrožjo disciplino v stranki in za enotno delo po enotnih metodah. Polemiziral je z reformisti Turattijem in Trevesom, da se socijalisti ne smejo v današnjih razmerah nikdar združiti z buržuazijo in ji pomagati vzpostaviti njeno razrušeno gospodarstvo; kajti socijalistična stranka je zastopnica razreda, ki se bori za svojo zmago nad kapitalizmom. Z vstopom v vladu se obrnemo proti proletarijatu in dosegemo samo negativnost. Sploh pa kot revolucionarna stranka ne smemo vstopiti v vladu.

Za levo maksimalistično frakcijo so govorili »moskovski romarji« — Maffi, Riboldi in Lazzari, ki je v svojem govoru najprej bičal politične reformistov. Naša grupa — je dejal — noče cepiti, ampak samo izčistiti stranko reformistov. Na livornskem kongresu sem sicer zastopal edinstvo stranke, ali do danes sem spoznal, da je ta ideja samo krinka oportunitizma in reformizma. Kritizira strankino vodstvo, parlamentaren klub in mirovno pogodbo s fašisti,

češ da je s tem stranka mnogo izgubila na svojem ugledu. Zagovarja pravilnost stališča Moskve in Lenina napram protirevolucionarnemu reformizmu. Socijalistična stranka se mora držati svojega sklepa na kongresu v Reggio z l. 1912, da moramo vedno ohraniti svoj strogo razredni značaj. Svoj govor je končal z besedami: »Mi ne smemo braniti buržuazije in kontrarevolucije, ampak z vsemi silami podpirati revolucijo izkoriščanega proletarijata!« Maffi je v istem zmislu govoril nad tri ure med hrupom, ploskanjem, žvižganjem, petjem in pretepanjem.

Izmed centristov sta bila glavna govornika Alessandri in Serrati. Obračala sta se v glavnem proti maksimalistom in skrajni levici, medtem ko sta reformistom prizanašala. Oba sta se izjavila, da je edina rešitev — edinstvo stranke, ki je potrebnejša nego boj s fašizmom. Serrati je bil ves čas svojega govora burno prekinjan, dokler se ni razvil v dvorani pravi, pravcati boj in so začele leteti mize, stoli in črniki.

Reformistične ideje je najbolje zastopal Modigliani. Fašizem — je govoril — je svetoven ekonomsko-socialen pojav. Proletariat je lahko indiferenten, da ve prav delati in pripravi prihod kolektivnega gospodarstva. Italijanski proletarijat mora biti v ujedinjeni socijalistični stranki. Razvoj gre sam od sebe dalje. Diktatura proletarijata kot prehodni fenomen, je pomankanje tega, kar dela danes buržuazija. Zato mora iti socijalizem — moralni in univerzalni katolicizem drugo pot za dosego ekonomsko-socialne dobe, pot vsestranske priprave za novo prerojenje. Naj govori Lenin o tem, kar proletarijat čuti.

Za izvrševalni odbor III. internacionala in za komunistično stranko Nemčije in Rusije je govorila Klara Zetkin, ki obsoja v svojem govoru delovanje ital. socij. stranke, ki po livornskem kongresu ni delala proti buržuaziji in reformistom, ampak samo proti komunistom. Spominja jih na svetovno kapitalistično ofenzivo, in hoče oropati proletarijat še celo predvojnih pridobitev, na rusko revolucijo, ki jo bodo dejansko najbolj podprli s tem, če izključijo iz stranke reformiste in se zvežejo s komunisti v ujedinjeno komunistično stranko Italije (maksimalisti ploskajo).

Kot delegat avstrijskega proletarijata je hotel govoriti Fritz Adler, ki se mu je posrečilo povedati svoje mnenje po enournem hrupu v dvorani. Kadar je on začel govoriti, so se istočasno oglasili levičarji, ki so kričali: »On je zastopnik avstrijske vlade, ne pa avstrijskega proletarijata.«

Po dvodnevnem najhropnejšem zasedanju so še enkrat povedali svoje stališče zastopniki posameznih frakcij, dokler se ni prešlo 14. t. m. ob 22. uri na glasovanje, ki je odločilo zmago levega krila.

Levo krilo je dobilo 33.023 glasov, (Baratono 31.669, Maffi 1354) desno pa 19.251 glasov (Turatti 14.243, Alessandri 4.988). Levo krilo je torej zmagalo s 13.772 glasovi večine.

Kriza ameriške socialistične stranke.

Iz tabele, ki sledi, vidimo, da se je stranka od l. 1903. do 1912 razvijala vedno navzgor. V l. 1912 se je pričel boj za glasovito točko 6. strankinega programa, za takozvano antisabotažno klavzulo. Posledica tega boja je bila izguba 20.000 strankinil članov.

V l. 1918. je pričelo število članov zopet rasti. V prvih mesecih 1919 je poskočilo število članov na 104.822. To je bila perioda revolucionarnega vrenja v stranki.

Novi boji v novi stranki in naporu strankinega uradništva, da si ohrani oblast v stranki, so povzročili nova cepjenja, tako da je tekom dveh let padlo število članov mnogo nižje, kakor je bilo l. 1903. Decembra 1919, tri mesece po ustanovitvi komunistične stranke in komunistične delavske stranke, je ostalo v socialistični stranki samo še 31.738 članov. V prvih petih mesecih 1921 je padlo število na 17.464, ker so izstopili iz stranke Finci, nezadovoljni z internacionalno strankino politiko.

Po strankinem kongresu v Detroitu so se odločile za izstop iz stranke židovske in češke federacije.

Sedaj prilagamo tabelo, iz katere je najbolj razviden razvoj ameriške socialistične stranke:

Navzgor.

1903 ...	15.975
1904 ...	20.763
1905 ...	23.327
1906 ...	26.784
1907 ...	29.270
1908 ...	41.751
1909 ...	41.470
1910 ...	58.011
1911 ...	84.716
1912 ...	118.045!

Po sprejetju točke 6.

1913 ...	95.957
1914 ...	93.579
1915 ...	79.374
1916 ...	83.284

Antimilitarizem.

1917	80.379
1918	82.344
1919 (prvi trije meseci)	104.822 !

Antikomunizem.

1919 (zadnji trije meseci)	34.926
1920	26.766
1921 (prvih 7 mesecev)	14.934
» maj	9.919
» junij	12.024
» julij	5.781!!

Poljska politika.

1. Vojska ali mir.

Prošli teden je iznova izbruhnilo na dan nasprotstvo med Poljsko in sovjetsko Rusijo. Sovjetska vlada je preprečila ponoven krvav spopad med obema državama. Poljsko časopisje piše zopet v mirnejšem tonu, vlada je izjavila svoje mirovno stališče.

Da razumemo to napetost med obema državama, je treba premotriti poljsko politiko po svetovni vojni sploh.

Ves čas se pojavlja na eni strani vlada, ki si želi miru, na drugi strani pa predstavnik vlade, ki provocira vojno. Ta dvojna politika Poljske korenini v njenem razsulem gospodarstvu.

Prvi dve leti svojega obstoja je vodila Poljska politiko imperializma ne računajoč s svojimi gospodarskimi silami. Ta politika je končno izzvala reakcijo. Na površje prihajajo močnejša tla mirovna struja, ki uvideva, da mora Poljska, izmzgana po večnih bojih začeti z mirovno politiko, da je ne zadene socialna

katastrofa. Upliven faktor pri tem je pa tudi poljski proletarijat, ki se vedno bolj organizira v levem socialističnem krilu in pretresa poljsko državo z velikopotezno zasnovanimi stavkami.

Nositeljica mirovne politike ni postala stranka kapitala in veleposestva, t. j. demokratična stranka, ampak stranka malega kmeta — »ljudojci«. Njen voditelj je Vitos. Vitosovi kmetje so bili navdušeni za prvo rusko-poljsko vojno, ker so mislili, da bodo z zmago nad sovjetsko Rusijo dobili več zemlje in si s tem izboljšali svoj bedni položaj. Ali posledice te vojne so jih hitro izučile o njihovi bridki prevari, ker mesto zemlje so dobili ogromne davke in vse breme opustošenja je padlo na njihovo lastno ramo. Iz najstrastnejših vojnih hujšakcev so se spremenili v najvnetejše apostole miru in začeli iskati opore v organiziranem delavstvu.

Še bolj je krenil poljski kmet na pot miru po ponesrečeni šlezki vstaji, ki ni niti najmanj dvignila poljskega političnega kredita — pač pa je poslabšala njen finančni kredit in valuto njene marke, ki je padla pod avstrijsko krono. Najboljši mirovni politik je finančni minister **Stečkov**, ki je zagrizen sovražnik vsega, kar ruši finančno ravnotežje. Njegov pristaš je notranji minister **Skirmunt**, ki je osovražen od demokratov zlasti vsled svoje prijateljske politike napram Češkoslovaški, »teji roparici tešinske Šlezije« in vsled svojega zblizanja z Nemčijo.

Pilsudskega vojaška klika dela zato tem **vnetejše za novo vojno** s sovjetsko Rusijo.

2. S Francijo ali brez Francije.

To vprašanje je druga točka, za katero ali proti kateri se Poljska ne more odločiti.

Največji francozofil je Pilsudski s svojimi demokrati. Oni se ne naslanjajo na Francijo samo sedaj, ker je Francija najhujša sovražnica sovjetske republike, ampak ti tesni odnošaji s Francijo izvirajo še iz časov caristične Rusije, ko poljski demokrati niso igrali najvažnejše vloge samo v Petrogradu, ampak tudi v Parizu, ki jih je smatral za edine predstavnike javnega poljskega mnenja. Poincaré in Cambon sta se jih posluževala kot agitatorjev in apostolov »osvobojevalne misije« francoskega imperijalizma.

V nacionalno osvobojeni Poljski so bili demokrati še dalje orodje Francije pri njenem vzpostavljanju carske »velike Rusije«. Zato so bili najboljši prijatelji Kolčaka, Denikina in Vrangla.

Poljski demokrati so bili strastni privrženci Francije tudi zato, da bi jim ta pomagala pri ustvarjanju mej z Nemčijo v njihovo korist. Drugič so se nadejali, da bodo s francosko pomočjo zakrmarili tudi v notranji poljski politiki.

Kot stranka vlekapitala in veleposestva so igrali poljski demokrati najvažnejšo vlogo v industrijsko visoko razviti predvojni ruski Poljski. V razorani in večinoma agrarni poljski republiki 1919. in 20. leta so obstali demokrati pred mogočnim nasprotnikom — kmetom.

Pilsudski je izbral agrarni antagonizem, ustvaril »demokratični« blok in oprl nanj svojo militaristično politiko »federacije nacionalnih republik«, politiko, stremeko za tem, da zdobi Rusijo, pri čemer mu je začela zavirati Francija, boječ se za svoj lastni dobiček, in na drugi strani je prišel v nasprotje s starimi svojimi pristaši, narodovci.

Borba narodovcev proti inozemski politiki Pilsudskega in notranji politiki ljudovcev se nadaljuje neprestano — toda brez posebnih uspehov.

Glavno, kar je porušilo načrte narodovcev, je — **upad popularnosti Francije na Poljskem**. Kajti poljsko ljudstvo vedno bolj uvideva, da ima od Francije samo škodo. Na njen ukaz se je začela vojna proti sovjetski Rusiji, posledica tega je bilo razoranje gospodarstva in opustošenje zemlje ter ogromni davki. Dalje jo veže pogodba, da ima vedno pod

orožjem 600.000 vojakov. Razven tega ima ogromno dolga pri Franciji. V šlezkem vprašanju ni mogla Poljski niti najmanj pomagati Francija pod pritiskom močnejše Anglije in Amerike.

Kakor vidimo, vlada na Poljskem velika napetost med strankami posedujočega razreda in v tem boju zmagujejo vedno bolj stranke malega kmeta in obrtnika. Na drugi strani se pa vedno bolj organizira v svojih vrstah proletarijat, ki kljubuje vedno uspešnejši reakciji. Dokaz temu je sklep večine v parlamentu, da se mora v vseh obratih postaviti osemurni delavnik, in velike demonstracije organiziranega delavstva dne 12. t. m. v Varšavi.

Položaj mladine.

Položaj mladih delavcev v Nemčiji.

Berlinska bolniška blagajna je izdala sledečo poročilo:

Slučaji umrljivosti so se pomnožili:

od 1.06 % v letu 1914 na 2.29 % v l. 1918 pri moških osebah.
od 0.59 % v letu 1914 na 0.99 % v l. 1918 pri ženskih osebah.

Od 17-20 let starih je umrlo:
1917. : 0.33 % 1918 : 0.62 %.

Od 21-25 let starih je umrlo:
1917 l. : 0.40 %; 1918 : 0.84 % to je stoprocentno povišanje umrljivosti.

Od na tuberkulozi umrlih pride na omladinco pod 20 leti:

1917: 9.02 %, 1918: 13.15 % moškega spola; 1917: 14.38 %, 1918: 16.77 odstotkov ženskega spola.

Procentualno zvišanje umrljivosti vsled pomanjkanja hrane in eksploatacije po tovarnah je naravnost katastrofalno.

Plače mladih delavcev so tako majhne, da se izplača, da jih malo pregledamo.

Tako so zaslužili n. pr. mladi delavci, 15-16 let stari 1.70 M, 16-17 let stari 2.35 M v novembru, odrastli moški pa nasprotno v najnižjem razredu 4.50 M na uro. Koliko jih pa še te plače ne dobi? To so transportni delavci.

V kartonažni stroki so sledeče plače: pomočniki: 17 let stari 1.30 do 1.80 M na uro, 21 let stari 2.80-4.25 M na uro, trgovski nastavljenici: 16 let 250 M mesečno, 17 let 300 M mesečno, 23 let 675 M mesečno.

Mladi delavci 17. let ne dobijo pri enakem delu niti polovice plače odrastlih, kljub temu da so že plače odrastlih pod eksistenčnim minimumom.

Japonska.

Na Japonskem traja do današnjih »demokratičnih« dni delovni čas za 15 letne **60 ur na teden** in v nekaterih industrijskih panogah še več. Omladinsko gibanje na Japonskem čaka velika in težavna naloga v boju z japonskim kapitalimperijalizmom, ki je najbrutalnejši na celim svetu.

Beda otrok v Ameriki.

Vsled ogromne brezposelnosti v Ameriki, ki je vrgla milijone proletarijata na cesto, vlada še večja beda med proletarsko mladino. Učitelji poročajo, koliko bledih otrok imajo v šoli in ti vsled obolevosti drug za drugim opuščajo pouk. Tozadevna preiskava je dognala, da je najmanj polovica otrok ne samo podrejena, ampak da naravnost od stradanja umira. Mnogo dečkov in deklic se je v šolskih sobah vsled oslabelosti zgrudilo po tleh in v mnogih slučajih so prišli otroci popolnoma oslabei v šolo. Preiskava je dognala, da so jim starši vsled pomanjkanja hrane dajali vina, ki bi jih po njihovih mislih okrepilo.

Tako skrbe ameriški milijarderji za stradajočo proletarsko mladino!

Po uradnih poročilih se je na zapadu Združenih držav sev. Amerike zvišalo število v obratih zaposlenih otrok v letu 1919 za 4000; v Minesoti se je podvojilo, v Texas povečalo za 10 %. Vzrok temu je dražanje življenskih sredstev in zviševanje delavskih mezd. Razen tega po mnogih krajih primanjkuje odrastlih delavcev. — Tako mečejo ameri-

kanski kapitalisti odrastle delavce na cesto in izkoriščajo mlade moči, ki inajo mnogo manjše plače. To je zrcalo toliko hvalisane »napredne« Amerike.

Žrtve kapitalizma.

Strašne reke krvi, ki so potekle v svetovnem klanju nam podaja nemški profesor Hickman v svojem geografsko statističnem atlasu, v katerem se nahaja tudi statistika svetovne vojne. Po tej nemški statistiki je izgubila antanta v svetovni vojni na v boju padlih, ubitih in na padanju povišanja prebivalstva 23.300.000 ljudi. Centralne sile so izgubile 13 milijonov 700.000 ljudi. Skupaj je torej človeštvo izgubilo v tej vojni okoli sedemtrideset milijonov ljudi.

Procentualno, po številu prebivalstva, je najmanj izgubila Amerika (0.4 odstotke), potem Anglija (3.7), Belgija 4.7), Rumunija, Italija, Bolgarska in Turška (po 6 do 6.5 odstotkov). Največ so izgubile: Francija (8.5), Rusija (9), Nemčija (9.3) in Avstro-Ogrska (11). Ampak nad in pred vsemi njimi v tej krvavi vrsti stoji Srbija s 23 odstotki. Vse države skupaj, ki so sodelovale v vojni, so imele povprečno 6.5 odstotkov izgub.

Skupaj 37.000.000 delavnega naroda.

Strahota obide človeka, če čita te strašne številke. Kaj je storil zapostavljeni delavec, kaj je storil ubogi kmet, da ga je gnal kapital v to svetovno klavnico?

Bankirji in izkoriščevalci so živel lepo v ozadju in trgovali s človeško krvjo, ubogo ljudstvo je na ginilo!

Le v združitvi vseh delavskih in kmetijskih slojev je njegova rešitev.

Delavsko gibanje v Novi Zelandiji.

Delavsko gibanje v Novi Zelandiji je prilično mlado. Od l. 1890-1914 se je izvedel državni socialistični program. Železnice so postale državna lastnina, veleposestvo je izginilo, izdani so bili obširni socialni in delavsko-zavarovalni zakoni. Nekaj časa je bil miren razvoj v industriji. Od 1894-1905 ni bilo niti ene stavke, ki so pa bile po svetovni vojni tem pogostejše.

Politično je stopila v akcijo delavska stranka samo v posameznih slučajih. V različnih središčih so bile skupine novo-zelandske socialdemokratične stranke ali Labor reprezentacijskih komitejev: obe sta postavili svoje kandidate za parlament. 1914. je bilo 6 delavskih poslancev, ki so zastopali 45.837 volilcev. 1916 je bila na skupni konferenci socialdemokratične stranke, delavskih zastopnikov in združene delavske federacije ustanovljena združena delavska stranka z izrazitimi socialističnimi cilji.

Strokovno gibanje se je izboljšalo številno in organizatorično. 1920 je bilo 380 strok. organizacij s 82.553 člani, t. j. 7 odstotkov prebivalstva.

Kongres češke komunistične stranke.

Koncem t. m. bo na Čehoslovaškem komunistični kongres, ki ima za glavno nalogo, da izvede ujedinjenje vseh kom. strank na Čehoslovaškem in sestavi veliko komunistično stranko Čehoslovaške.

Pogajanja med internacionalo »2« in »2 1/2«.

Angleška delavska stranka se pripravlja na izvedbo svojega cilja, da ujedini II. intern. in dunajsko (2 1/2). Te dni se sestanejo v Londonu voditelji obeh internacional, da najdejo pot, po kateri bi se ujedinili. Internacionalo 2 1/2 bodo zastopali Adler, Longuet, Ledebour in Grimm.

Konferenca baltijske socialistične stranke.

Konferenca baltijskih socialistov se je pričela 17. oktobra. Na konferenco imajo dostop samo korespondenti socialističnega tiska. Latvijo zastopajo Rajnis, Buševic, Kalnūn, Menders, Zelens in Moritz. Dalje je

zastopana Finska, Estonija in Litva. Konferenca se v glavnem bavi s poljsko-ruskim vprašanjem.

Represlja proti delavskim organizacijam na Poljskem.

Te dni so se vršile po vseh industrijskih krajih Poljske grandiozne delavske demonstracije proti reakciji, ki hoče zvišati 8 urni delavnik. V Varšavi in Lodzu je prišlo do krvavih spopadov s policijo. Gesla demonstrantov so bila: »Smrt reakciji!«, »Smrt špekulantom!«, »Mi zahtevamo kruha in dela«.

Položaj proletarijata v Angliji.

Kakor znano, narašča na Angleškem vedno bolj število brezposelnih kar napravlja vladi velike skrbi, da ne izbruhne delavska nevolja naenkrat z vso silo na dan. 13. okt. je bila velika demonstracija brezposelnih v Londonu. Delavska delegacija je pri ministrstvu dobila odgovor, da so njihove zahteve neizpolnive. Organizacija brezposelnih pripravlja kongres v Manchesteru. Predstavniki centralnega sovjeta brezposelnih je izjavil, da bodo brezposelni toliko časa nadaljevali svojo borbo, dokler ne bo izpolnjena njihova glavna zahteva — delo ali popolno vzdrževanje od strani države.

Mednarodno delavsko posojilo Rusije v vsoti 100 milijonov dolarjev.

Riga, dne 12. okt.

V Moskvo je dospel iz Italije po naročitvi Bombaccija Orlov, da se pogovori s pristojnimi inštantami sovjetske Rusije o projektu mednarodnega delavskega posojila Rusije v vsoti 100 milijonov dolarjev. Sovjetska vlada garantira za posojilo s svojo celo močjo. Za izvedbo posojila v posameznih državah se organizirajo komisije iz predstavnikov strank, strokovnih in kooperativnih kreditnih organizacij.

Francija.

Pred kongresom francoske socijalistične stranke.

Francoski socijalisti se pripravljajo za strankin kongres, ki se ima vršiti 25. oktobra. V zvezi s tem kongresom je bila 10. t. m. konferenca Senjskega rajona. Predsednik konference je bil André Marti. O strankini taktiki se je razvila viharina debata.

Morange se je izjavil za disidente (ki so že davno izstopili iz stranke) in za demokratizem. Faure in Renaudel sta bila za »pregrupiranje internacionalne«, t. j. za sporazum med II., in 2½ internacionalne. Jean Longuet je rekel, da more biti govor o sporazumu z II. internacionalno samo v tem slučaju, če se izključijo iz nje nemški večinski socijalisti, francoski disidenti, danska in poljska stranka.

Finančni položaj Francije.

Proračun za l. 1922 kaže deficit okrog 2 in pol milijarde frankov. Dosedanji gospodarski dolgovi Francije so dosegli 523 milijard frankov. Proračun po svetovni vojni presega proračun v vojnem času. 1915. l. je bilo dovoljeno vladi kredita — 21 milijard frankov, 1916 32, 1917 40, 1918 46, 1921 53 milijard. Od 24 milijard rednih dohodkov gre 12 milijard za poplačanje procentov dolga, ali z drugimi besedami v žepe rentnikov, 6 milijard — za vojsko in samo 1700 milijonov frankov za narodno prosveto in socialno skrbstvo. — To je položaj »zmagovite« imperijalistične Francije.

Proračun Češkoslovaške za l. 1922.

Deficit znaša 940.000.000 K. Za vojsko je dovoljen kredit 445.000.000 kron.

Švedska.

Rezultat novih volitev je sledeč:

	glasovi	mandati	
konzervativci	454.000	62	—9
kmetska zveza	185.000	21	—8
liberalci	332.000	41	—7
desni socijalisti	640.000	93	+18
levi socijalisti	45.000	6	+1
komunisti	90.000	7	+5

Japonski proletarijat.

Pred kratkim se je ustanovila na Japonskem nova stranka, Koizo Domei (liga za zopetno vzpostavitev), ki hoče doseči razne radikalne reforme. Novo, napredno gibanje se razširja po celi državi; ali avtokratična, dobro organizirana vlada podpira z vsemi silami vojaško klico, ki jo vodi knez Yamagata. Vendar se je čutil sam Yamagata prisiljenega, da je uslišal najnujnejše zahteve ljudstva. Ker se je v poslednjem času začela širiti med delavstvom komunistična ideja, je sklenila vlada, da se da vse socijaliste, anarhiste in komuniste na črno listo. Socijalistične agitatorje izroča vlada samovoljno žandarmerije in vojaštva. Japonsko časopisje je polno člankov o razširjenju socijalistične ideje med množicami po svetovni vojni. Po svetovni vojni so Japonci dobili prevode del ruskih učenjakov: Tolsteja, Dostojevskega, Gorkoga in dr., dalje imajo prestavljen Marxov »Kapital« in Kautsky »Gospodarski nauki K. Marxa«.

Državljska vojna na Kitajskem.

Zadnji brzozaj iz Pekinga poročajo, da se je na Kitajskem bliskovito hitro razširila državljanska vojna. Daljnjevzhodni tisk govori o možnosti padca pekinske vlade.

Ravno pred enim letom se je vršila na Kitajskem borba med provincijami Anfu in Čilenci. Čilenci so se tedaj osvobodili japonskega jarma in so v imenu osvobojenja z generalom Džandzo-linom nastopili proti omenjenemu japonsko-filskemu plemenu. Ali Japonci so se samo smejali tej borbi, ker so vedeli, da vodi provinco za nos omenjeni general, ki je bil v resnici pokorni sluga Japoncev.

Tudi sedaj se vrši na Kitajskem borba oseb ali z vsako izmed njih je zvezan cel program. Voditelj južne Kitajske, general U-Bej-Fu zastopa veliko in malo kitajsko buržuazijo. Za U-Bej-Fujem stoje tudi kmetje in rokodelci — torej večina prebivalstva. Z osebno U-Bej-Fuja je spojen program demokratizma, ki se bori proti novemu fevdalizmu. Džan-dzo-lin zastopa program zakonitosti, najširše mestne samouprave — mesto sedanjega gospodstva generalov. Borbo kitajske buržuazije proti zastarelemu državnemu kitajskemu sistemu podpira ameriški in v manjši meri angleški kapital. Kajti Amerikanci hočejo izpodrinuti Japonce z njihovega mesta, da sami začno izkoriščati Kitajsko.

Nov poskus monarhistične restavracije v sred. Evropi.

G. Karl Habsburg, bivši vladar avstro-ogrske monarhije je zopet prispel na Madžarsko, to pot z raketoplovom. S seboj je pripeljal tudi svojo ženo Zito. Sedaj je konec njegovega drugega ponesrečenega poskusa, da zopet pride na cesarski prestol. Kajti oba z ženo je Hortyjeva vlada ujela in najbrže jih bodo internirali na Angleškem.

Iz tega karlističnega puča in monarhističnega gibanja v Nemčiji je razvidno, da dela črna, monarhistična reakcija z vso paro, da uniči poslednje pridobitve delavnega ljudstva po svetovni vojni in vzpostavi reakcijski monarhistični sistem v srednji Evropi. Splošna ofenziva kapitalistične reakcije proti delavskemu razredu jih še bolj podžiga na delo. In ta ponesrečen puč brezdvomno ni poslednji poskus monarhistične reakcije.

Delavno ljudstvo mest in vasi, stoj oprezno na straži! Strni se tem tesneje v enotno delavsko-kmečko fronto proti reakcijski ofenzivi! Razširjajte misel ujedinjenja vseh delavcev in revnih kmetov, ki so danes razcepljeni na neštnevilne stranke in skupine in se bojujejo med seboj, medtem pa slavi svojo zmagovito reakcijo, ki koraka strnjeno proti nam! Delavno ljudstvo, samo ob tvoji enotni, mogočni fronti se bo končno razbil poslednji naval reakcije! Tvoji bojni klic naj bo:

Smrt reakciji!

Živelo ujedinjenje delavcev in revnih kmetov!

Strokovni pregled.

Delavske strokovne organizacije v SHS.

Vprašanje strokovnih organizacij je za vsakega delavca, duševnega in ročnega najbolj pereče vprašanje. Saj so vendar strokovne organizacije podlaga za celokupno delavsko gibanje in tabori, ker naj se zbira celokupni delavski razred v boju za vsakodnevna delavska vprašanja in zboljšanje delovnih pogojev. V mirnem, normalnem času, so strokovne organizacije igralo važno vlogo. A v sedanjem času gospodarskih kriz in depresij bi morale biti trdnjave, ob katerih bi se zastoni krhal zobe, odušni kapital, ki je ravno v času kriz najbolj agresiven.

Pred vojno je bilo stanje strokovnih organizacij na teritoriji SHS države najrazličnejše. Relativno najbolj kompaktno in zavedno so bili organizirani delavci v Srbiji. Strokovne organizacije so bile enote, centralizirane in relativno dokaj močne. Štele so v Srbiji brez Makedonije — kjer so bile organizacije šele v razvoju — od 8.000 do 10.000. Skoro enako močne so bile organizacije v Bosni in Hercegovini. Relativno najslabše je bilo stanje strokovnih zvez na Hrvaškem, kjer je par let pred vojno število strok. org. padlo na 2.000 članov.

Vojvodinske strokovne zveze so bile centralizovane priključene Budimpešti — a organizacije na Kranjskem in Stajerskem bile so v sklopu dunajskih strokovnih zvez. Kot reakcija na strogo centralizacijo avstrijskih strokovnih, se je že pred vojno pojavila v Trstu pod češkim vplivom narodno-socijalistična organizacija.

Med vojno je prenehalo delovanje strokovnih organizacij v Srbiji popolnoma, v drugih pokrajinah pa delno. Vojna diktatura je skoraj popolnoma zadušila strokovno gibanje.

Zato so se takoj po prevratu strokovne zveze zelo oživele in silno povečale. Demobilizacija je privedla cele potoke brezposelnih v strokovne zveze. Kriza, nastala vsled vojne taktike socijalističnih strank, je zgrabila tudi povsem prirodno strokovne zveze.

Prvi strokovni kongres delavstva v Jugoslaviji je z velikim uspehom izvršil prve in najvažnejše korake k združenju do tedaj več ali manj samostojno obstoječih delavskih strokovnih pokretov v vsaki pokrajini.

Drugi strokovni kongres bi imel završiti veliko delo združenja. Bil je sklican v mesecu juniju 1920 leta. Vlada pa ga je iz neznanih vzrokov zabranila. On se tudi letos vsled splošnega razsula strokovnega gibanja, vsled razpusta in zaprtja ogromne večine strokovnih zvez — ni mogel vršiti.

Poleg tega so začele razne stranke po vesti ustanavljati nove strokovne zveze, ki naj bi bile samo privesek politični stranki. Na ta način se je med delavstvom ukoreninila usodepolna zmota, da zamenjujejo strokovne organizacije s političnimi.

Ta zmota je eden glavnih vzrokov razdrobljenosti in razsula strokovnih organizacij.

Zato je prva in poglavitna naloga vseh tistih, ki jim leži na srcu razvoj strokovnega delavskega pokreta, da se uporno in odločno borijo proti zmoti, ki pretvarja strokovno zvezo v politično.

Drugi predpogoj zdravega strokovnega pokreta je demokratična ureditve in poslovanje strokovnih zvez. Birokratizem je najhujši sovražnik zdravega delavskega gibanja.

(Dalje prih.)

Savez Rudarskih Radnika.

Pokrajinska uprava za Slovenijo je razpustila z odlokom dne 23. sept. 1921. št. 703-IV. podružnico »Saveza rudarskih radnika« v Zagorju. Ta odlok je podpisani prejel t. m. od okrajnega glavarstva pošteno priporočeno.

Zoper ta odlok so podružnice vložile pritožbo in jo utemeljile sledeče:

I.

Savez Rudarskih Radnika je strokovno društvo, ki ima zakonito odobrena pravila za celo kraljevino

SHS. Centralna vlada je na podlagi sklepa ministrskega sveta v maju t. l. ponovno odobrila poslovanje Saveza. Centralna vlada je edino kompetentna razpuščati društva, ki imajo sedež v Beogradu, in ki imajo zakonom odobrena pravila za celo državo SHS. Formalno razpust ni zakonsko utemeljen.

Dokazi: Srbski in avstrijski društveni zakon.

Sklep ministrskega sveta od maja t. l.

II.

Gornji odlok o razpustu je nasproten določbam ustave SHS članom: 14., 23., 33. in posebno čl. 25., ker je razpust društva ravnosilen razveljavljanju tarifne pogodbe, ki jo je društvo sklenilo s trboveljsko družbo. Na ta način je ogrožen materialni interes in položaj 10.000 rudarskih delavcev, njih žen in otrok, ker s razpustom društva Trboveljska družba poljubno lahko zniža plače in odpušča delavce.

Dokaz: Ustava SHS čl. 14, 25, 33.

III.

Prvi del motivacije je neutemeljen in nasproten ustavnim določbam zakona o zaščiti javne varnosti in reda. Biti pristaš komunističnih idej ni niti ustavno niti zakonsko prepovedano. Čl. 5. pravi, da je osebna, čl. 12. pravi, da je osebna svoboda prepričanja zajamčena.

V motivaciji za zakon o zaščiti javne varnosti in reda se izrecno ugotavlja: »S tem zakonom se ni mislilo uničiti naučni komunizem in idejo, temveč stranko, ki deluje anarhistično.

Podpisani odborniki niso bili nikdar pristaši anarhizma ter niso od 1. januarja t. l. organizirani v nobeni politični stranki.

Dokazi: Ustava SHS čl. 5., čl. 12.

Motivacija k zak. o zašč. var. in reda.

Priče: Odbori in člani pol. organ. v Zagorju.

Preganjanje rudarjev.

Po razpustu podružnic »Saveza rudarskih radnika« v Sloveniji se je začelo sistematično preganjanje in šikaniranje rudarjev po podjetnikih in oblasteh. V celjskih zaporih je že več kot mesec dni zaprtih več rudarjev, proti katerim ni predložena do sedaj, kakor čujemo, še nikaka obtožnica. Tudi javna razprava se še ni vršila. V interesu reda in miru v rudarskih revirjih bi bilo potrebno, da se rudarjev ne preganja za vsako malenkost, kajti na ta način so zelo oškodovane njihove gospodarske koristi, ker podjetej komaj čaka na vsak najmanjši povod za odpustitev delavcev.

Koliko je delavcev v Jugoslaviji? Koliko poljedelcev? V zadnjem desetletju se je hitro razvijala industrija v Jugoslaviji. Na žalost državni statistični urad ni uspel v treh letih zbrati podatke o industrijskih podjetjih in v njih zaposlenih delavcih. Na razpolago so nam samo številke zbrane iz raznih statističnih uradnih knjig iz predvojne dobe. Po teh podatkih je v Jugoslaviji 337.684 podjetij s 633.873 delavci v industriji, trgovini in prometu. A če računamo, da ima v Jugoslaviji 61365 kmetij v velikosti od 20 do 50 ha, lahko povprečno računamo, da je v teh kmetijah zaposlenih okoli 50.000 poljedelskih delavcev. A na 11346 veleposestvih zaposleno je najmanj 30.000 delavcev. Poleg tega je v Jugoslaviji 200.000 kmetij, ki merijo manj kot 1 ha, a 270.454 tisoč merijo od 1—2 ha. Vse te kajzarje lahko računamo k poljedelskim delavcem oz. k sezonskim. Vseh delavcev v poljedelstvu bi torej bilo okoli 550.000. Industrijskih in poljedelskih delavcev je torej v Jugoslaviji 1.163.000 — a z njihovimi družinami štirikrat toliko t. j. 4.652.000, kar znači več kot eno tretjino prebivalstva SHS države. Tej številki moramo prišteti precejšnje število duševnih delavcev, uradnikov, nametščencev itd. kakor tudi velik del poljedelcev, ki imajo 2—5 ha zemlje — a teh je 348.510 v SHS državi (brez Bosne). Smelo lahko trdimo, da več

kot polovica prebivalstva v SHS državi direktno prodaja svojo delavno silo, svoj duševni in ročni trud, na proizvodnem trgu. Politični, gospodarski, pa tudi kulturni interesi vse te ogromne mase so v glavnih linijah enaki; samo nezavednost, zaostalost jih deli v razne tabore.

Število delavstva v Sloveniji. V Sloveniji je bilo pred vojno 84.916 podjetij s 216.960 delavci v industriji, trgovini in prometu. V Sloveniji živi torej več kot ena tretjina delavstva od celokupnega števila v državi. Do čim je v ostalih pokrajinah Jugoslavije 80—90 odstotkov kmetijskega prebivalstva, je v Sloveniji samo 65 odstotkov. Slovenija je že pred vojno izvažala vsako leto okoli 30.000 delavcev v Ameriko, Nemčijo in druge države.

Kultura.

Ivan Cankar: Grešnik Lenart. Življenjepis otroka je nazvano novo Cankarjevo delo, ki je nedavno izšlo v Schwentnerjevi zalogi. Lenart Negoda je bil čevljar in bajtar v Zaplazu pod Gorami. Ženi je bilo ime Neža. Otrok se jima je narodilo dvanaajstero; umirali pa so po vrsti »brez šundra, kakor bi lučke ugašale« od bolezni, ki se ji pravi lakota. Rojenice in sojenice celi družini so bile Skrb, Revščina, Lakota in Hrepeneenje. Oče je šel po svetu bogvekam in je poginil bogvekdaj. Mati je »vlekla sama svoj voz po blatu in čez klance in koliko je sedelo otrok na lojtrnicah, so jo gonili brez nehanja in brez usmiljenja! Vse dokler ni obležala na cesti, uboga, brez telesa in krvi, kakor sveženj cunj, ki jih je popotnik vrgel v prah« — — —

Otrok Lenart je nastopil pot, ki jo hodijo vsi rojeni v bajti na Zaplazu. Od ministranta k instruktorju bogatega Julčeta in od tam v mesto v šole in delavnice.

In zgodilo se je, da je nekoč zmaknil petak s police ter šel, da se poveseli v parku, kjer so bile komedije, fotografije, gugalnice i dr. To mu je zapečatilo usodo med bogudopadljivo družbo malomestnih gospodinj, dacarjev, učiteljev Ferencigov itd. Ali v materni ljubezni najde očiščenje in povelčenje...

Grešnik Lenart ni samo življenjepis otroka — v njem se prekrasno zrcali življenjepis očeta, matere ter celo sestre Francike — življenjepis stotisočev in milijonov, rojenih v bajtah na Zaplazu... Usoda je njim pisana ob zibelki, katero obstopajo strašne rojenice in sojenice, in edino, kar jim sladi življenje, je vera v kralja Matjaža in njegovo silno vojsko, ki bo ustanovila kraljestvo, ki je bilo že zdavnaj obljubljeno ubogim ljudem — kjer ne bo nikogar, ki bi užival namesto večerje, slan krop, svoje solze — — — kjer si bodo ljudje gledali jasno iz lica v lice — — —

Tragedija proletarske matere — priljubljena snov Cankarja — je redko v kaki sodobni literaturi s tako silo podana kot v tej knjigi. Na nekoliko straneh, preprosto in razumljivo, kakor je vsaka velika umetnost — razgrne umetnik usodo matere-proletarke. V revščini in lakoti rojena in vzgojena, s sužnjem poročena, s kopo otrok obložena, od vseh prezirana proletarka se postara od neprestanega dela in skrbi, je »podobna majhnemu svežnju cunj...« v letih, ko so »druge ženske mlade, — — — imajo vesele oči, rdeče ustnice, gladke roke...« (Dalje prih.)

Solstvo v Jugoslaviji.

Po podatkih ministrstva za prosveto je znašalo skupno število ljudskih šol v vsej ujedinjeni kraljevini v šolskem letu 1919-20 5974 proti 5610 v letu 1918-19. Število učiteljev je znašalo 12.458 proti 11.064 leta 1918-1919. Število učencev pa 800.868 proti 658.876. Po pokrajinah se je to število šol, učiteljev in učencev razdelilo takole: Bosna in Hercegovina

Od skupnega števila prebivancev, ki je v današnji Sloveniji okoli 1.100.000 lahko računamo 350.000 delavcev (z družinskimi člani), ki prodajajo svoje življenske sile delodajalcem v industriji, trgovini in prometu. Poleg tega je v Sloveniji 45.000 kmetij, ki so manjše kot 2 ha. Posestniki teh kmetij so istotako sezonski delavci, ker imajo premalo zemlje, da bi se preživljali. A kmetij od 20—50 ha imamo 15.000 ter lahko računamo najmanj 15.000 poljedelskih najemnih delavcev. Poljedelcev, ki prodajajo svoj trud živi v Sloveniji torej okoli 70.000, z njihovimi družinami 280.000. Delavcev in poljedelcev živi v Sloveniji 630.000, t. j. skoro 60 odstotkov celokupnega prebivalstva.

1919-20 470 šol, 1095 učiteljev, 53.089 učencev; 1918-19 426 šol, 1004 učiteljev, 48.909 učencev; Vojvodina 1919-20 616 šol, 895 učiteljev, 42.976 učencev; 1918-19 607 šol, 887 učiteljev, 42.976 učencev; Dalmacija 1919-20 535 šol, 919 učiteljev, 57.823 učencev; 1918-19 489 šol, 799 učiteljev, 52.595 učencev; Slovenija 1919-20 753 šol, 243 učiteljev, 170.072 učencev; 1918-19 649 šol, 258 učiteljev, 152.022 učencev; Hrvatska in Slavonija 1919-20 1682 šol, 3263 učiteljev, 253.008 učencev; 1918-19 1642 šol, 3300 učiteljev, 221.504 učencev. Črna gora 1919-20 264 šol, 462 učiteljev, 20.753 učencev; 1918-19 236 šol, 450 učiteljev, 15.431 učencev. Srbija 1919-20 1454 šol, 3183 učiteljev, 220.155 učencev; 1918-19 1361 šol, 2454 učiteljev, 127.484 učencev.

Celokupno število gimnazij je leta 1919-20 znašalo 134 s 3658 učitelji in 52.482 učenci. Po pokrajinah je znašalo število gimnazij, učiteljev in učencev: Bosna in Hercegovina 12, 183, 3445; Vojvodina 13, 186, 3347; Dalmacija 5, 94, 1819; Slovenija 13, 229, 4341; Hrvatska in Slavonija 34, 608, 12.243; Črna gora 7, 123, 2133; Srbija 50, 1233, 26.347.

Realk je bilo vsega skupaj 5 s 138 učitelji in 3154 učenci, od katerih odpada na Vojvodino 1 s 15 učitelji in 396 učenici, na Slovenijo pa dve z 99 učitelji in 1549 učenci.

Učiteljski je bilo 32 s 433 učitelji in 5638 učenci. Od teh odnadata na Dalmacijo 2 šoli, 28 učiteljev in 291 učencev; na Vojvodino 5, 26, 382; na Bosno in Hercegovino 4, 52, 453; na Slovenijo 6, 71, 823; v Hrvatski in Slavoniji 7, 95, 1151; v Črni gori 1, 4, 274; v Srbiji 1, 157, 2029.

Kar se tiče meščanskih šol, katerih pa v Srbiji in Črni gori sedaj ni bilo (leta 1900 jih je bilo 17 s 40 učitelji in 734 učenci) jih je bilo v vsej državi 52 s 335 učitelji in 4892 učenci, od katerih odpade na Bosno in Hercegovino 1 z osmimi učitelji in 192 učenci; na Vojvodino 14, 73, 1301; Dalmacijo 7, 32, 469; Slovenijo 8, 48, 1028; Hrvatsko in Slavonijo 22, 174, 1902.

Trgovske šole so se proti lanskemu letu zelo pomnožile in jih je bilo v šolskem letu 1919-20 skupaj 29 z 272 učitelji in 3910 učenci. V Črni gori ni trgovskih šol. Istotako ne v Dalmaciji. V Bosni in Hercegovini jih je bilo 8 s 104 učitelji in 1695 učenci. V Vojvodini 4, 36, 273; v Sloveniji 5, 63, 470; v Hrvatski in Slavoniji 4, 59, 879; v Srbiji 1, 20, 692.

Kar se tiče vseučilišč, je bilo stanje v šolskem letu 1919-20 nastopno: vseučilišče v Belgradu je imelo 127 profesorjev in 7250 slušateljev (velika šola leta 1900. je imela 58 profesorjev in 415 slušateljev, leta 1910 pa 92 profesorjev in 904 slušateljev), vseučilišče v Zagrebu je imelo 133 profesorjev in 3279 slušateljev, vseučilišče v Ljubljani 73 profesorjev, 769 slušateljev. Pravna fakulteta v Subotici 9 profesorjev in 106 slušateljev, filozofska fakulteta v Skoplju 10 profesorjev in 37 slušateljev.

Mladinski vestnik.

Kaj je tvoje življenje?

Gotovo se čudiš temu vprašanju in ne moreš takoj nanj odgovoriti. Jaz si toliko časa nisem mogel odgovoriti na to vprašanje, dokler nisem pričel gledati z odprtimi očmi. Poleg sebe sem videl mladega človeka. Vedno je izgledal utrujen in samo včasih, ko se je začelo v delavnici zbijati šale, in ko so letele surove šaljive besede sem in tja, se je zdelo, da pozablja nekaj, zaokrožil je usta v širok smeh in tudi sam povedal kako surovo šalo. Potem pa, ko je zopet nastal mir, je zadobil njegov obraz prejšnji izraz in je delal naprej. Sklenil sem, da ga bom opazoval; ne zato, ker je imel nekaj posebnega na sebi, ampak ravno zato, ker ni nič nastopal kakor drugi in sem opazil na njem lastnosti, ki so splošne pri mladih delavcih.

Zvečer, ko se je zaprl obrat, sem se mu pridružil. Hotel sem začeti z njim pogovor, da bi videl, če more odgovoriti na vprašanje, kaj je naše življenje.

Nisem hotel začeti kar naravnost in sem vprašal: »Povej, zakaj izgledaš vedno tako otožen in slabe volje!!« Začuden me je pogledal, potem pa odgovoril surovo: »No, ali izgledaš mar ti veselo?« Stresnil sem se ob tem nepričakovanim vprašanjem; imel je pač prav. »Česa bi se tudi veselil?«, je pričel. »Ves dan stojim v delavnici in garam in kaj imam po končanem delu? Sedaj moram brž domov, da pomagam materi pri kuhanju. Ko bo jed gotova, bo že noč. Vrh tega ni niti jed dobra, čeprav se moraš toliko mučiti za njo. In potem sem truden kot pes; komaj da še stirim kaj doma, ali da grem k svojemu prijatelju. Nato spim, dokler me ne prebudi buditnik iz spanja, in grem v tovarno. Tako gre dan za dnem. Ko sem pred tremi leti zapustil šolo, mi je podaril neki znanec lepo, debelo knjigo. Ali misliš, da sem že prišel do tega, da jo čitam? Nemožne. In pri tem naj bom še vesel. Naš sosed leta že tri tedne okrog brez posla. Njegova brezposelnost podpora zadostuje komaj za njegove male otroke. Ubogi človek skoro poginja.«

Prikinaval sem vsemu temu. Bile so vendar vsakdanje zgodbe. Minulo me je veselje dalje izpraševati. Šel sem večerjat in potem domov. Sicer sem še šel ali v plesno šolo, ali v kino, ali s kakimi znanci, ta dan mi je pa bilo vse zoprno. Nisem hotel biti v družbi z ljudmi, ki bi morali vsi isto spraševati kakor jaz in se tam samo omamljajo za nekaj ur pri plesu, pivu ali v kinu. Prej sem se včasih ves dan veselil pri delu, kina ali plesne šole; ta dan sem pa spoznal hipoma vse to za samo prevaro. Kajti nikakega zadovoljstva nisem občutil,

če sem mislil na to, da sem ves svoj prosti čas porabil za to, da sem se zavzemal pri zlaganih kino-komadih, ali da sem bil pri plesu skupaj s kakim deklico in govoril z njo samo prazne, zgubljene stvari. Ali tudi doma nisem hotel ostati; tu je bilo toliko ljudi v ozki ozbi. Hotel sem biti sam. In tako sem hodil zamišljen po ulicah.

Vse mogoče misli so se mi podile po glavi. Moje življenje mi je ugalalo. Mislil sem na čase, ko še nisem bil v tovarni. Tedaj sem sanjal o tem, da bi bil v strojni pri žvižgačih kolesih ali v livarni, kjer se oblikuje žareče-tekoče železo. In sedaj bi hotel najrajši odotod. »Zakaj pač ne grem?«, sem razmišljal in si začel slikati v mislih, kaj vse se more početi na tem svetu. Ali kmalu sem rekel sam pri sebi: »Kakšen zmisel pa imajo ti načrti. Moraš vendar ostati v tovarni. Od česa pa misliš živeti? Danes sicer ne zaslužiš niti za jed dovolj, ker ti si »učenec«, ali kaj boš storil čez eno leto?« Postal sem zopet otožen; kajti spomnil sem se na to, kaj mi je prej moj tovariš pripovedoval o svojem brezposelnem sosedu. Videl sem, da se mi delavci nikakor ne moremo rešiti našega položaja, da smo z verigami prikovani na tovarno in kakor hitro nas en tovarnar odpusti, moramo takoj tekati okrog in iskati, da se kar najhitreje okujemo v druge verige.

Vidim, kako se smejiš, delovni brat, kakor bi hotel reči? »Seveda, delati se mora vedno. Odkod naj pa dobimo sicer vse stvari, ki jih potrebujemo za življenje?«

Tudi jaz sem tedaj to rekel. Toda, ali sem se mogel s tem zadovoljiti? Potem bi bilo pač treba, da žive ljudje v tem bednem stanju? Zakaj nas ne plača podjetnik bolje? Zakaj nimamo več časa za svojo izobrazbo, za uživanje življenja? Tovarnar, mojster nam plača tako malo, kolikor le more.

»Zakaj pa potem ne plača še manj?«, mi boš nasprotoval.

Ker bi potem kmalu ne imel nobenega delavca več, ker ti bi pač gladi pomrli. Če je zelo veliko delavcev brezposelnih ali malo zaposlenih, plačajo fabrikantje mnogim delavcem manj, kakor potrebujejo, da vzdrže pri življenju sebe in svojo družino, kajti saj so vendar vedno drugi tu, ki stopijo na mesto onih, ki ne morejo nič več. Koliko učencev in mladih pomočnikov je že danes tako bolnih, da čez deset let ne bodo mogli več stati pri stroju.

Iz teh otožnih misli me je prebudila slepeča luč, ki je hipoma zasvetila pred menoj. V misli zatopljen sem prišel pred gledališče, v katerem je bila ravnokar končana predstava.

(Dalje prih.)

Najnovejše vesti.

Obsodba Draškovičevih atentatorjev.

26. oktobra je bila razglašena razsodba proti atentatorjem na ministra Draškovića. Alija Alijagić je bil obsojen na smrt, Rodoljub Čolaković, Dimitrije Lopandić in Nikola Petrović so obsojeni na 15 let ječe, Ivánović na 2 leti ječe. Nebojša Marinković pa je oproščen obtožbe.

Nova nemška vlada.

Berlin, 26. okt. Novi kabinet je sestavljen takole: Državni kancelar in zunanji minister dr. Wirth (centrum); podpredsednik in državni minister Bauer (večinski socialisti); notranje stvari dr. Köster; državno-obrambni minister Gessler (demokrat); gospodarski minister Robert Schmied (večinski socialisti); minister za prehrano in začasni finančni minister dr. Hermes (centrum); minister za pošto Giesbert (centrum); delovni minister Braun (socialni demokrat); minister za promet Gröner (demokrat); pravosodje Radbruch (socialni demokrat); ministristvo za obnovo začasno še ni zasedeno.

Poziv na sotrudištvo.

»Delavske Novice« bodo prinašale dopise iz vseh delavskih in kmetijskih krogov. Zato je potrebno, da delavci in revni kmetje sami pišete o razmerah po posameznih krajih. Pri tem pa pazite, da boste v resnici stvarno poročali o razmerah in se ne obračali proti posameznim osebam, ker naš list brezpogojno ne bo sprejemal nikakih osebnih napadov, če ne bodo vsa dejstva natančno dokazana in ne bo podpisana tožeča oseba.

Poziv na naročbo.

Današnje številko pošiljamo mnogim delavcem in kmetom na ogled. Naš list bo izmed vseh listov prinašal največ poročil iz mednarodnega delavskega in kmečkega gibanja. Zato je dolžnost vsakega zavednega delavca in kmeta, da se naroči na svoj edini tednik, ter ga razširja! Čim več razumevanja boste pokazali za svoj list, tem bolj bo ta uspeval in uspešneje branil in se boril za interese delovnega ljudstva.